

Тема: Загальні положення про послуги. Договір про надання послуг

Мета вивчення теми: дати уявлення про послуги та договори про надання послуг; визначити предмет різних видів договорів про надання послуг, їх сторони, форму; розкрити юридичну характеристику цих договорів; з'ясувати відмінності між різними різновидами договорів про надання послуг; засвоєння студентами основних прав та обов'язків сторін та основних положень цивільної відповідальності за невиконання або неналежне виконання договорів про надання послуг.

План лекційного заняття:

1. Загальна характеристика послуги як об'єкта цивільного права.
2. Загальна характеристика договорів про надання послуг.
3. Права та обов'язки сторін за договором про надання послуг.
4. Відповідальність сторін за порушення умов договору про надання послуг. Припинення договору про надання послуг.

Рекомендовані нормативно-правові акти:

Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. (із змінами) № 435-IV (Глава 63). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>.

Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність : Закон України від 21.12.2017 р. (із змінами) № 2258-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2258-19#Text>.

Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні : Закон України від 27.07.2001 р. (із змінами) № 2658-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2658-14#Text>.

Про ліцензування видів господарської діяльності : Закон України від 02.03.2015 р. (із змінами) № 222-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/222-19#Text>.

Про фінансові послуги та фінансові компанії : Закон України від 14.12.2021 р. (із змінами) № 1953-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1953-20#Text>.

Про соціальні послуги : Закон України від 17.01.2019 р. № 2671-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#Text>.

Про житлово-комунальні послуги : Закон України від 09.11.2017 р. (із змінами) № 2189-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2189-19#Text>.

1. Загальна характеристика послуги як об'єкта цивільного права

Згідно зі ст. 177 ЦК України послуга є самостійним об'єктом цивільних прав. Послугам притаманна своєрідна природа і спільні характерні ознаки. **Для усіх послуг характерним є те, що вони:**

- 1) мають нематеріальний характер, а їх результат не набуває уречевлюваного вигляду (відмінність від речей);
- 2) тісно пов'язані з особою виконавця та процесом вчинення ним певних дій (здійснення певної діяльності). Це означає, що послуга існує тільки тоді,

коли вона надається, її неможливо зберігати (відмінність від договорів підрядного типу);

3) спрямовані на досягнення певного корисного і правомірного результату;

4) є різновидом товару, адже спрямовані на задоволення потреб і мають грошову оцінку.

Послуга – це певне нематеріальне благо, яке надається однією особою (виконавцем) і споживається іншою особою (замовником) у процесі вчинення виконавцем певних дій або здійснення певної діяльності.

Існує багато різноманітних видів договорів про надання послуг. Деякі з них безпосередньо закріплені у ЦК України (пойменовані договори). До них, зокрема, належать договори перевезення, транспортного експедирування, зберігання, страхування, доручення, комісії. Однак усі види договорів про надання послуг неможливо передбачити у ЦК України, оскільки їх багато. Наприклад, тільки відповідно до Закону України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» до **фінансових належать такі послуги**: 1) страхування; 2) надання коштів та банківських металів у кредит; 3) залучення коштів та банківських металів, що підлягають поверненню; 4) фінансовий лізинг; 5) факторинг; 6) надання гарантій; 7) торгівля валютними цінностями; 8) фінансові платіжні послуги; 9) фінансові послуги, що надаються в межах професійної діяльності на ринках капіталу (окремі різновиди).

Це зумовило необхідність закріплення у законі норм, які мали б загальний характер і стосувалися усіх видів договорів про надання послуг – медичних, юридичних, туристичних, освітніх, комунальних та інших, що не знайшли безпосереднього визначення у законі (непойменовані договори). Таким чином, якщо певний договір про надання послуг не має спеціальної правової регламентації у ЦК України чи інших законодавчих актах, тобто є непойменованим договором, то слід застосовувати загальні положення глави 63 ЦК України та, у разі його наявності, спеціальне законодавство, норми якого регулюють певний вид договорів про надання послуг. У свою чергу, акти законодавства, які стосуються окремих видів договорів про надання послуг (аудиторських, туристичних, комунальних тощо), мають базуватися на загальних положеннях глави 63 ЦК України і не можуть містити норми, які їм суперечили б.

2. Загальна характеристика договорів про надання послуг

Договір про надання послуг – договір, за яким одна сторона (виконавець) зобов'язується за завданням другої сторони (замовника) надати послугу, яка споживається в процесі вчинення певної дії або здійснення певної діяльності, а замовник зобов'язується оплатити виконавцеві зазначену послугу, якщо інше не встановлено договором.

Більшість договорів про надання послуг можуть належати до **публічних договорів**, які регулюються ст. 633 ЦК України. Серед договорів про надання послуг до цієї групи належать договори про перевезення транспортом

загального користування, послуги зв'язку, медичне, готельне, банківське обслуговування тощо. У зв'язку з цим, якщо підприємець хоче здійснювати певну діяльність, він має взяти на себе обов'язок надавати послуги кожному, хто до нього звернеться.

Договори про надання послуг можуть також бути охарактеризовані як **договори приєднання**, які регулюються ст. 634 ЦК України. Останнім часом спостерігається розширення кола вказаного типу договорів. Це пов'язано з необхідністю спрощення та прискорення процедури укладення договору, коли замовнику пропонується готовий «пакет» послуг або декілька «пакетів» за його вибором. Якщо замовник згоден на укладення договору, йому залишається лише приєднатися до умов останнього. Прикладом договорів такого типу може бути договір про надання доступу до мережі Інтернет, який укладається між провайдером та абонентом.

Юридична характеристика: консенсуальний; може мати як оплатний, так і безоплатний характер. Визначення цього аспекту договору залежить від волі сторін. Якщо виконавцем за договором про надання послуги є суб'єкт підприємницької діяльності, то договір, зазвичай, має оплатний характер, а розмір плати визначається відповідно до ставок та преїскурантів, які ним пропонуються (договір про надання послуг телефонного зв'язку, послуг, що надаються туристичними агентствами, послуг готелів тощо). У деяких випадках для забезпечення загальних інтересів споживачів свобода виконавця щодо визначення розміру плати за свої послуги може бути обмежена законодавством, наприклад, коли встановлюються регульовані ціни. Для задоволення інтересів певних верств населення послуги можуть також надаватися для цих осіб безоплатно (їх надання, наприклад, може сплачується бюджетними коштами, ст. 28 Закону України «Про соціальні послуги»). Плата за договором про надання послуг може бути не фіксованою, а визначатися сторонами у процесі укладення договору. В такому порядку може, наприклад, встановлюватися плата за договором про надання окремих освітніх послуг: навчання іноземним мовам, математиці, біології тощо. Безоплатне надання послуг може мати місце у відносинах між фізичними особами, у першу чергу тими, які пов'язані дружніми, довірчими стосунками (перевезення речей, прогулянки з домашньою твариною або догляд за домівкою сусіда тощо); оплатний договір про надання послуг є двостороннім (взаємним) договором.

Істотні умови договору: предмет та ціна (в оплатних договорах). Інколи істотною умовою є строк.

Предмет: нематеріальне благо, яке отримує замовник у процесі вчинення виконавцем певних дій або здійснення певної діяльності. Для договорів цього типу важливе значення має якість послуг, що надаються. Укладаючи договір з тим чи іншим виконавцем, замовник вправі розраховувати на певний рівень якості послуги, що буде йому надана. Умова щодо предмета договору – послуги впливає й на інші його умови – розмір плати та строк дії. Строк договору встановлюється за домовленістю сторін, якщо інше не встановлено законом або іншими нормативно-правовими актами.

Сторони договору:

1) Виконавець. ЦК України не висуває будь-яких вимог до особи виконавця. Разом з тим у деяких випадках виконавцем за таким договором може виступати лише особа, яка отримала ліцензію на здійснення певної діяльності у відповідних органах ліцензування. Наприклад, відповідно до ст. 7 Закону України «Про ліцензування видів господарської діяльності», ліцензуванню підлягають, зокрема, такі послуги: банківська діяльність, діяльність з надання фінансових послуг (у випадках, встановлених законом), та діяльність із здійснення операцій з готівкою, що включають інкасацію коштів, перевезення валютних та інших цінностей, оброблення та зберігання готівки; професійна діяльність на ринках капіталу та організованих товарних ринках; діяльність у сфері медіа; діяльність у сфері електроенергетики; освітня діяльність; надання послуг у галузі криптографічного захисту інформації (крім електронних довірчих послуг та електронної ідентифікації) та технічного захисту інформації; надання послуг і виконання робіт протипожежного призначення; діяльність з управління небезпечними відходами; медична практика; ветеринарна практика; діяльність на ринку азартних ігор; туроператорська діяльність; діяльність, пов'язана з розробленням, виготовленням, постачанням спеціальних технічних засобів для зняття інформації з каналів зв'язку та інших технічних засобів негласного отримання інформації; перевезення пасажирів, небезпечних вантажів та небезпечних відходів внутрішнім водним, морським, автомобільним, залізничним та повітряним транспортом, міжнародні перевезення пасажирів та вантажів автомобільним транспортом; охоронна діяльність.

2) Замовник. Залежно від характеру послуги, що надається, у деяких випадках можуть пред'являти вимоги до особи замовника. Наприклад, освітні послуги вищих навчальних закладів можуть надаватися лише особам, які мають середню освіту та успішно склали відповідні іспити.

3. Права та обов'язки сторін за договором про надання послуг

Права виконавця:

– покласти виконання договору про надання послуг на іншу особу, залишаючись відповідальним в повному обсязі перед замовником за порушення договору (у випадках, встановлених договором).

Обов'язки виконавця:

- надання замовнику певної послуги, обумовленої договором;
- надання послуги особисто.

Обов'язки замовника:

– оплатити виконавцеві надану йому послугу в розмірі, у строки та порядку, встановлені договором (якщо договір має оплатний характер; якщо договір про надання послуг має безоплатний характер, розрахунки сторін можуть стосуватися лише відшкодування фактичних витрат виконавця, зроблених ним для виконання договору. Наприклад, сторони домовилися, що виконавець здійснить перевезення речей в інше місто безоплатно. У такому

випадку він має право на відшкодування витрат, пов'язаних з проїздом автомобіля (вартість бензину, амортизація машини).

4. Відповідальність сторін за порушення умов договору про надання послуг. Припинення договору

Збитки, завдані замовнику невиконанням або неналежним виконанням договору про надання послуг за плату, підлягають відшкодуванню виконавцем, у разі наявності його вини, у повному обсязі, якщо інше не встановлено договором. Виконавець, який порушив договір про надання послуг за плату при здійсненні ним підприємницької діяльності, відповідає за це порушення, якщо не доведе, що належне виконання виявилось неможливим внаслідок непереборної сили, якщо інше не встановлено договором або законом.

Збитки, завдані невиконанням або неналежним виконанням договору про безоплатне надання послуг, підлягають відшкодуванню виконавцем у розмірі, що не перевищує двох неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, якщо інший розмір відповідальності виконавця не встановлений договором.

Припинення договору. Договір про надання послуг може бути розірваний, у тому числі шляхом односторонньої відмови від договору, в порядку та на підставах, встановлених ЦК України, іншими законами або за домовленістю сторін. Порядок і наслідки розірвання договору про надання послуг визначаються домовленістю сторін або законом.

Питання для перевірки знань:

1. Дайте визначення поняття «послуга» та охарактеризуйте її ознаки.
2. Дайте визначення та юридичну характеристику договору про надання послуг.
3. Поясніть, чому більшість договорів про надання послуг належить до публічних договорів?
4. Поясніть, чому більшість договорів про надання послуг належить до договорів приєднання?
5. Яку відповідальність сторін за невиконання або неналежне виконання умов договору про надання послуг закріплює ЦК України?
6. Назвіть та охарактеризуйте сторони договору про надання послуг.
7. Охарактеризуйте права та обов'язки сторін за договором про надання послуг.